

22 februari 2012

Forskare ljög om inhämtade data i största undersökningen om risk för hjärntumör av mobilen

av Mona Nilsson

Det största forskningsprojektet någonsin om hjärntumörrisker av mobilanvändning är WHO-studien Interphone. Kritiker har pekat på att all exponering för mobilstrålning inte undersöktes, exempelvis de mycket vanliga trådlösa telefonerna. Kopior av det frågeformulär som användes visar att forskarna samlat in uppgifter om exponering för trådlösa telefoner, vilket de tidigare hävdade att de inte hade gjort. Resultaten av dessa är fortfarande hemlighållna.

Interphone startade redan år 2000 och datainsamlingen var klar 2004. Studien var ett jätteprojekt som omfattade forskargrupper från 13 länder och koordinerades från WHO:s cancerforskningsinstitut IARC. Den finansierades till stor del av mobilindustrins samarbetsorganisationer GSM Association och Mobile Manufacturers Forum samt av EU.

De nordiska grupper som deltog kom från Sverige, Finland, Norge, Danmark och Storbritannien. De sammanställde och redovisade sina nordiska delresultat år 2007. De sammanlagda resultaten från alla de 13 deltagande länderna redovisades sedan först 2010. De visade bland annat ökad risk för malign hjärntumör för de användare som använt mobilen mest, motsvarande 30 minuter om dagen utslaget på tio år eller drygt en timma om dagen i fyra år.

Dessa resultat låg i maj 2011, tillsammans med resultaten från den svenska forskargruppen runt Lennart Hardell från Örebro Unviersitetssjukhus, till grund för att mobilstrålning klassades i klass 2B, ”möjlig cancerframkallande” av WHO:s cancerforskningsinstitut IARC.

Löggen om de trådlösa telefonerna

Många forskare och kritiska röster har sedan flera år pekat på att Interphone ändå undervärderar risken genom att användare av trådlösa telefoner (även kallat DECT-telefoner) hanterats som om de vore oexponerade - trots att dessa mycket vanliga telefoner utsätter användarna för samma strålning som en mobiltelefon. Under den studerade perioden (främst 1990-talet) användes dessutom de trådlösa telefonerna under längre tid. Förklaringen är att trådlösa telefoner var betydligt billigare då användningskostnaden var samma som för fast telefon och mobiltelefonarifferna fortfarande var väsentligt mycket dyrare.

I det studieprotokoll som sammanställdes från projektledaren vid IARC år 2000, framgår att undersökningen skulle fråga om användning av ”annan kommunikationsutrustning” som avger RF-strålning, det vill säga även trådlösa telefoner, satellittelefoner och walkie-talkies. Utöver det skulle även exponering i yrkeslivet för elektromagnetiska fält kartläggas, bland annat exponering för radiofrekvent strålning (RF-strålning).

Forskarna i den nordiska gruppen frågade också i enlighet med planerna. Problemet är att de uttryckligen hävdade att de inte frågat om de trådlösa telefonerna:

År 2007 skrev de nordiska Interphoneforskarna i den vetenskapliga tidskriften *International Journal of Cancer*:

"The DECT-phones or other cordless phones were not enquired about because they were not regarded as potential material exposure sources".

Översatt: *"Frågor ställdes inte om DECT-telefoner och andra trådlösa telefoner eftersom de inte var betraktade som potentiella exponeringskällor".¹*

"Det ställdes inte frågor om DECT"

År 2010 ställde jag frågan till Anna Lahkola från den finska gruppen om de i den finska delstudien analyserade trådlösa DECT-telefoner?

"Det ställdes inte frågor om DECT-telefoner vid intervjuerna eftersom de inte betraktades som en potentiell exponeringskälla", svarade Anna Lahkola med epost.

Hur kom det sig att ni inte betraktade dem som potentiell exponeringskälla?

"Jag vet ingenting men vid tidpunkten för studiens planläggning, hade vi inte kunskap om möjliga effekter vid så låga nivåer"

Lahkola bekräftade samtidigt att frågorna var samma i alla nordiska länder:

"Alla studiegrupperna använde samma gemensamma studieprotokoll".

Frågeformuläret

Men det Lahkola skrev 2010 som svar på en direkt fråga och det som stod i den publicerade artikeln 2007 var alltså inte sant. Det finska frågeformulär som användes och som jag under hösten 2011 får kopia av bevisar att Anna Lahkola och hennes finska forskarkollegor ställde dessa frågor om trådlösa telefoner: hur mycket trådlösa telefoner (DECT-telefoner), walkie-talkies eller satellittelefoner användes i timmar eller minuter per dag, vecka eller månad eller hela perioden, under hur lång tidsperiod samt vilket år de trådlösa telefonerna började användas.

När jag träffar den finske huvudansvarige Interphone-forskaren, professor Anssi Auvinen i Bryssel på EU:s konferens om frågan i november 2011, efter att det finska frågeformuläret lämnats ut, frågar jag samma fråga som jag ställde till hans kollega Anna Lahkola något år tidigare: Frågade ni om de trådlösa telefonerna? Och nu blir svaret jakande:

"Ja vi frågade om användning av trådlösa telefoner."

När jag frågar varför de inte redovisat de resultaten ännu blir svaret att de *inte haft tid*.

Auvinen var andreförfattare till artikeln som presenterade resultaten 2007 där han skrev att frågor inte ställts om trådlösa telefoner. Han är nu anställd på IARC där en av hans huvuduppgifter är att fortsätta analyser av det Interphonematerial som ännu inte är publicerat.

Att alla övriga nordiska grupper verkligen ställde frågor om trådlösa telefoner står klart efter en rundringning till representanter för alla forskargrupperna under vintern 2012. De norska och danska grupperna kan däremot inte sända kopia av frågeformuläret. Normännen hävdar att de inte kan skriva ut det från datorn och i Danmark har allt material inklusive

---

¹ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed?term=lahkola%202007%20glioma>

frågeformuläret förstörts i översvämningarna i Köpenhamn sommaren 2011, enligt Christoffer Johansen från Kraeftens Bekaempelse som var huvudansvarig för den danska delstudien. Storbritanniens representant, Sarah J. Hepworth, berättade att de visade bilder på en trådlös telefon i datorn för att de intervjuade deltagarna i undersökningen inte skulle missförstå vad en trådlös telefon eller DECT-telefon är.

Hemlighållna svenska resultat

En kopia av det svenska Interphonefrågeformuläret lämnas också ut av Karolinska Institutet hösten 2011. Men inte utan motstånd. Ansvariga svenska forskaren Maria Feychting vid Karolinska Institutet vägrade först med motiveringen att *"studien var pågående"* och att frågorna därför inte var offentlig handling. Först efter att KI:s vägran överklagats till Kammarrätten med bevis på att den svenska undersökningen tvärtom är avslutad och publicerad sedan många år (2005), ändrar sig KI och lämnar ut frågorna med hänvisning till att undersökningen *"har publicerats varför de begärda handlingarna kan lämnas ut"*.²

I den publicerade svenska delrapporten 2005 skrev Maria Feychting och hennes kollegor att de har analyserat om användning av trådlösa telefoner ökade risken för hjärntumör:

"In addition to our analysis of mobile phones, we analyzed if the use of European digital enhanced cordless telecommunications (DECT) phones increases the risk of glioma or meningioma."

Översatt: *"Utöver vår analys av mobiltelefoner, analyserade vi om användning av trådlösa telefoner ökade risken för gliom eller meningiom"*.

Men det som påstods vara gjort, har fortfarande inte redovisats och offentliggjorts: Enbart risken med användning av en trådlös telefon *minst en gång i veckan i minst 6 månader* har redovisats. Det är en så låg användning att ingen skulle drömma om att hitta en förhöjd risk. I sex år har risken för tyngre användargrupper eller mer normal telefonanvändning, *där man först skulle kunna ha möjlighet att upptäcka en förhöjd risk*, hemlighållits.

Som jämförelse skulle få drömma om att upptäcka en förhöjd risk för lungcancer i de grupper som rökt minst en cigarett i veckan under minst sex månader. Det var i storrökargrupperna som riskerna först kunde observeras. Forskargruppen runt cancerläkaren Lennart Hardell i Örebro såg i sin motsvarande mobiltelefonundersökning att risken förenad med trådlös telefonanvändning ökade först i den grupp som använt den i *minst 1000 timmar*.³

Maria Feychting har som förklaring till de oredovisade uppgifterna om trådlösa telefoner hävdats att studien är "pågående". Hennes beslut att vägra lämna ut erhållna uppgifter om risker med trådlös telefon överklagades också till Kammarrätten.

KI:s Universitetsdirektör Bengt Norrving skrev i en inläga till Kammarrätten:

"Det finns inget specificerat i kontrakt eller andra överenskommelser att alla data ska ha publicerats innan ett specifikt datum. Att resultat publicerats i vetenskapliga rapporter innebär inte att projektet är avslutat".

Men enligt kontrakt med WHO/EU skulle alla data vara färdigrapporterade 2005 och varje lands nationella resultat publiceras direkt därpå:

² Karolinska Institutet yttrande dnr 5594/11-019

³ Hardell et al.: Pooled analysis of two case-control studies...; Int. Arch. Occup. Environ Health, 2006

"Upon completion of the national component of the Interphone study, its findings shall be issued for publication by the national study group members".⁴

Översatt: *Efter färdigställande av de nationella undersökningarna inom Interphone ska resultaten lämnas för publicering av de nationella forskningsgrupperna"*

Trots det publicerades aldrig flera nationella delresultat, bland dem de finska.

Andra exponeringskällor för mobilstrålning (RF-strålning) har också undersökts, men inte heller rapporterats i enlighet med kontraktet. Dessa resultat är fortfarande hemlighållna (CB-radio, satellit-telefoner, walkie-talkie, exponering i arbetslivet). Det innebär att man fortfarande ligger på uppgifter som kan ge viktiga besked om de som använder mobiltelefon och i tillägg utsätts för mer strålning av samma slag löper förhöjda risker för hjärntumörer.

Ökade risker bortförklarades

De samlade resultaten om maligna hjärntumörrisker från de 13 länderna publicerades först år 2010, 4 år försenat eftersom forskarna från de 13 länderna inte kunde enas om hur de skulle presentera resultaten, som var en tidsinställd bomb för mobilindustrin. I Sverige presenterades dessa resultat av Maria Feychting. Hon hävdade till skillnad från studiens projektledare från IARC, att studien inte visade ökad risk för hjärntumör. Feychting ägnade en stor del av presskonferensen åt att bortförklarade den riskökning som studien i själva verket observerat för en normalanvändare med dagens mått (drygt en timma om dagen i fyra år eller en halvtimma om dagen utslaget på 10 år). Feychting presentation ledde till att DN dagen därpå skrev över hela förstasidan att studien slog håll på myten om att om att mobilen orsakade cancer: *"Största studien hittills. Människor som pratar mycket i mobiltelefon löper inte större risk att drabbas av hjärntumör än andra"*.⁵ Projektledaren från IARC, professor Elisabeth Cardis sade samtidigt till internationell press att det var oroväckande att studien indikerade att dagens normalanvändare löper ökad risk för malign hjärntumör.

Samma resultat som Feychting påstod visade att mobilen inte ökade risken, skulle 31 experter vid WHO:s cancerforskningsinstitut IARC ett år senare komma att bedöma diametralt annorlunda. Därför cancerklassades mobilstrålning i klass 2B, som "möjligen cancerframkallande". Mobilstrålning hamnade därmed i samma cancerklassning som bly och bensenavgaser.

Användes mer och ger samma strålning

Vari ligger logiken i att inte redovisa användning av trådlösa telefoner i strid med de ursprungliga planerna i Interphones studieprotokoll? Argumentet som framförts är att en trådlös telefon "bara" avger 10 mW vilket skulle vara så låg nivå att det inte har någon betydelse. Men samma strålning ger också en GSM-telefon i miljö med bra täckning. Dessutom användes de trådlösa telefonerna under den aktuella undersökningsperioden (1990-talet till inledningen av 2000-talet) under betydligt längre tid i genomsnitt. Strålningsdosen skulle alltså i många fall kunna vara väsentligt högre från en trådlös telefon än en mobiltelefon. Som exempel hade den trådlösa telefonen använts tre gånger så mycket som GSM-telefonen av hjärntumörfallen i Hardells undersökning:

"The GSM phones have a median power of 10-20 mwatt, i.e. the same order of magnitude as the cordless phones. With the longer calling time with cordless phones the "dose" for cordless users is then even higher than for that of the GSM users."

⁴ Collaborative research agreement between Karolinska Institute and IARC, KI dnr 2714/07-1

⁵ DN 18 maj 2010

”GSM telefonen har en median-effekt av 10-20 mwatt, dvs samma som den trådlösa telefonen. Eftersom trådlösa telefoner användes under längre tid, är dosen för trådlösa telefonanvändare till och med högre än för GSM-användarna.”⁶

Att i epidemiologiska undersökningar hantera en stor grupp mobilstrålningsexponerade som om de vore oexponerade leder till en underskattning av risken. Det pekar bland annat en grupp italienska experter på i en analys av undersökningarna:

”De negativa resultat som producerats av studier finansierade av mobilindustrin, har många felaktigheter som leder till en systematisk underskattning av risken.”⁷

Mobilindustrin delfinansierade Interphone och hade flera trogna forskare som fick inflytande över studiens genomförande. En av dem, Joe Wiart, som satt i den arbetsgrupp som fick inflytande över just frågor om exponering, är till och med anställd sedan många år av mobiltelefonoperatören France Telecom. Det är ingen tvekan om att mobiltelefoniföretagen har mycket starka intressen av att tona ner risker med mobiltelefonanvändning. En konstaterad cancerrisk är en ekonomisk katastrof för de penningstinna och inflytelserika telekomföretagen.

Mona Nilsson

---

⁶ Hardell et al.: Pooled analysis of two case-control studies...; Int. Arch. Occup. Environ Health, 2006

⁷ Levis et al. Environmental Health 2011, 10:59 <http://www.ehjournal.net/content/10/1/59>